

להעלים עין
הרב מואיז נבון

בראשית פרק כז

(א) וַיְהִי כִּי זָקַן יַצְחָק וַתִּכְהֶינּוּ עֵינָיו מֵרְאֵת וַיִּקְרָא אֶת עֶשָׂו בְּנוֹ הַגָּדֹל וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּנִי וַיֹּאמֶר אֵלָיו הֲנִנִּי :
 (ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא זָקַנְתִּי לֹא יָדַעְתִּי יוֹם מוֹתִי : (ג) וַעֲתָה שָׂא נָא כְלִידֶךָ וְקִשְׁתְּךָ וְצֵא הַשָּׂדֶה וְצֹדֵה לִּי
 <צידה> צִיד : (ד) וַעֲשֵׂה לִּי מְטַעְמִים כַּאֲשֶׁר אֶהְבֵּתִי וְהִבִּיאָה לִּי וְאֶכְלָה בְּעֶבֶר תִּבְרַכְךָ נַפְשִׁי בְּטָרִם אָמוֹת :

רש"י בראשית פרשת תולדות פרק כז פסוק א

ותכהין – [1] בעשן של אלו. [2] דבר אחר : כשנעקד על גבי המזבח והיה אביו רוצה לשחטו, באותה שעה נפתחו השמים וראו מלאכי השרת והיו בוכים וירדו דמעותיהם ונפלו על עיניו, לפיכך כהו עיניו. [3] דבר אחר : כדי שיטול יעקב את הברכות :

[1] פסיקתא רבתי (איש שלום) פיסקא יב - זכור

עשו ... חטא על אביו, הלך ונשא עובדות עכו"ם והיו מעשנות [קטורת] לפני עכו"ם ויצחק מריח וכהו עיניו שנאמר ותכהין עיניו מראות (בראשית כ"ז :א'),

[2] בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה

א"ר אלעזר בן עזריה... "מראות" מכח אותה ראייה שבשעה שעקד אברהם אבינו את בנו על גבי המזבח בכו מלאכי השרת, הה"ד (ישעיה לג) הן אַרְבָּעִים צַעֲקוּ הִצָּה וגו', ונשרו דמעות מעיניהם לתוך עיניו והיו רשומות בתוך עיניו וכיון שהזקין כהו עיניו הה"ד ויהי כי זקן יצחק וגו'

[3] בראשית רבה (וילנא) פרשת תולדות פרשה סה:ח

רבי חנינא בר פפא פתח (תהלים מ:ו) רַבּוֹת עֲשִׂית אֶתְּךָ יְקֹנֵךְ אֱלֹהֵי נִפְלְאוֹתֶיךָ וּמִחֲשָׁבֹתֶיךָ אֵלֵינוּ וגו', א"ר חנינא כל פעולות ומחשבות שפעלת אלינו **בשבילנו**, למה כהו עיניו של יצחק כדי שיבא יעקב ויטול את הברכות, ויהי כי זקן יצחק.

רמב"ן בראשית פרק כז פסוק ד

בעבור תברכך נפשי - היה בדעתו לברך אותו שיזכה הוא בברכת אברהם לנחול את הארץ, ולהיות הוא בעל הברית לאלהים כי הוא הבכור :

~ עשן נשי עשיו ~

הרב א. י. קוק - מדבר שור כט

... והנה הסבה הפשוטה לצורך הסתרת הטוב העתידי להולד בבני אדם בתוך אנשים רעים וחטאים, ולצאת טהור מטמא, היא מפני שלהשלמת המדות הטובות והדרכים הישרים צריך תיקון של מדות רעות ודרכים שהם לפי הראות נפתלים, שהם משמשים את התכלית הטובה. והנה צריך שיהי מקום לנפש הטובה לקבל ג"כ השימוש הדרוש לפעמים מהמדות הרעות. ע"כ יצא טהור מטמא, שאם כי נטהר מטומאתו, ולא ישתמש חלילה בכל המדות שהיו במי שקדמוהו להרע, אבל בזה עוד תגבר טהרתו, כי במקום שצריך מדה רעה לתיקון השלמות ועבודת ד', לא תחסר ההכנה בנפשו. ... אמנם הצד המושכל שחשב יצחק בראותו מעשה עשו, באיזה אופן חשב שישמשו דרכיו אל הקדושה העליונה שעתידיה לצאת ממנו כיון שהוא הבכור, הוא כי ידע שהאומה הנבחרת העתידיה לצאת מזרעו הלא תהי **לאור גוים**, ולתקן חפץ השי"ת בעולמו. והנה לא ידע איך יהי דרך תיקון העולם, אם בנחת וטוב ובדברים טובים וניחומים, כמו שיהי לע"ל ש"לא ישא גוי אל גוי חרב", ומ"מ עמים רבים ילוו אל ד', והלכו כל הגוים לדרוש תורת חסד ואמת ממקור ישראל כי יתגלה להם אורם ותפארתם, או שיהי צריך ג"כ לכלות הרעים ע"י חרב ומלחמה שלא יתקוממו נגד חפץ ד', וכאשר באמת גם כח זה הי' דבר נחוץ, כי הרעים לגמרי ההכרח לכלותם מן הכרם כז' **אומות ועמלק וכיו"ב** אלה שיידע יודע כל תעלומות שתכלית טובה לא תצמח מהם רק רע לההטבה הכוללת. **והנה** יעקב בהיותו יושב אוהלים, ודבק תמיד במדת האמת והחסד, הנה אין בסגולתו לחגור חרב ולהשתמש במדת האכזריות והנצחון במקום הדרוש, א"כ איך תצא ממנו הסגולה הזאת אם תהי דרושה לזה. ע"כ חשב יצחק כי עוד לא נבררה הסגולה לגמרי, ואם כי יעקב טוב מאד כשהוא לעצמו, ראינו כבר הרבה צדיקים שמהם לא יצאו סגולות כלליות. וכיון שראה שזה הכח של ההתגברות והנצחון חסר ליעקב לגמרי, וגם הבכור שהוא אות על חפץ ד' בסגולה העתידיה לצאת ממנו הוא עשו, ע"כ היתה אהבתו דבקה אל עשו מצד שצפה שממנו תצא הסגולה של תקנת העולם כולו, שבודאי יהי רצון השי"ת שישתמש לזה ג"כ כח ההתגברות והחרב. ע"כ **"ויהאב יצחק את עשו כי ציד בפיו"**.

Yoram Hazony, The Dawn, p.217

[M]orality requires that man have power in order to pursue right. This is true on the individual level, in which one can only give to others when one has what to give. But it is even more true when one considers moralities of scale, which require vast amounts of political power, economic power, military power. Without power, there is no police force capable of defending the innocent, no court capable of doing justice, no army capable of wresting peace from the aggressor ... Morality requires power, and morality on a vast scale requires power on a vast scale.

[1] פסיקתא רבתי

... הלך ונשא עובדות עכו"ם והיו מעשנות [קטורת] לפני עכו"ם ויצחק מריח וכהו עיניו ...

ילקוט שמעוני תורה פרשת תולדות [המתחיל ברמז קי]

לאדם גדול שהיה לו טרקלין נאה ומשובחת והיו שכניו שורפין קש ותבן ומעלין עשן בעד החלון הלך וסתם את החלון, כך נשי עשו עובדין ע"ז ויצחק רואה ומצר מיד כהו עיניו.

Yoram Hazony, The Dawn, p.222

Politics is "dirty". That is, people who are not known to lie, cheat, defraud, deceive, break agreements, blackmail, ... suddenly find themselves doing so and more when political power is at stake. Politics is dirty because it is in fact impure ... But this does not make it immoral.

תלמוד בבלי מסכת נזיר דף כג עמוד ב [עם תרגום קל]

אמר ר"י בר יצחק: גדולה עבירה לשמה [לשם מצוה] מצוה שלא לשמה. והאמר רב יהודה אמר רב: לעולם יעסוק אדם בתורה ובמצות אפ"י שלא לשמן, שמתוך שלא לשמן בא לשמן! אלא אימא: מצוה שלא לשמה [שתיהן שווין – רש"י].

~ דמעות המלאכים בעקידה ~

[2] בראשית רבה (וילנא) פרשת וירא פרשה נו

בשעה ששלח אבינו אברהם את ידו ליקח את המאכלת לשחוט את בנו, בכו מלאכי השרת הה"ד (ישעיה לג) הן אַרְאֵלִים צְעִקוּ חֲצָה, מְהוּ חוּצָה רַבִּי עֲזַרְיָה אָמַר חוּצָה חִיצָה הוּא בְרִיָּה לְמִיכַס יֵת בְּרִיָּה, ... [כְּלוּמַר, שְׁהוּא דְבַר חִיצוֹנִי, בְּהִיּוֹתוֹ דְּבַר זֶר וְרַחוּק מִן הַשְּׂכַל, הֶעֱנִין הַזֶּה שְׁהָאב יִשְׁחוּט אֶת בְּנוֹ - עַץ יוֹסֵף].

R. Ezra Bick [Yeshivat Har Etzion], The Blindness of Yitzchak

Angels are routinely used by the midrash to express an objective rational truth, even where God disagrees. ... the angels protest the *akeida* as being "foreign" to God (ibid. 56,5) – meaning, not in accordance with Divine justice. In our *midrash*, the angel's tears express the objective tragedy of the *akeida* – the world, its spiritual foundations, weep at the sight of a father sacrificing his son. Yitzchak was witness and victim – willing victim but victim nonetheless – of this act. He felt the tears of the angels, the tragedy and sadness of existence in a world where such an act is possible, ... Is it any wonder Yitzchak was unable to reject a son, even Eisav?

הרב א.י. קוק - מדבר שור כט

[וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֵשָׂו כִּי צִיד בָּפִיו וַרְבֵּקָה אֶהְבֶּת אֶת יַעֲקֹב:]

... כתוב בתורה אצל אהבת יצחק את עשו "ויהי אהב" שמשמש ג"כ לשון עתיד לולא היפך הוי"ו שמהפכו מעתיד לעבר, וגבי אהבת רבקה "ואהבת את יעקב", לשון הוה. כי אהבת יצחק לעשו לא באה כ"א שחשב שממנו עתידה לצאת סגולה, ע"כ ראוי לאהוב אותו מצד הצפון בו, א"כ עיקר האהבה היא מצד העתיד אלא שנתהפכה במקרה לעבר...

~ ה' מסובב את העולם ~

[3] בראשית רבה

... רבות עשית אתה יקוק ... למה כהו עיניו של יצחק כדי שיבא יעקב ויטול את הברכות ...

הרב א.י. קוק - מדבר שור כט

והנה רצון השי"ת היי שבאמת יהי יעקב גמר הבירור, ויהי כולו זרע אמת, והמדות הרעות לא יהיו בו כלל שם וזכר למו, כי הן לעצמן מום הן בנפש, "נפש רשע איותה רע". אך הרי צריך שימוש לפעמים במדות הרעות, על כן הי' רצון השי"ת שיהי ליעקב כח זר חוץ לנפשו, שיהי אפשר לו להשתמש במקום הצורך במדות הרעות, אבל בתור קנין של נפש לא יהי בו כלל. ... וזהו שנרמז בלידתם: "וידו אוחזת בעקב עשו". פי' העקב מורה על התכונה הטבעית, והיד מורה על כל מלאכה רצונית גם שכלית. עיי' רצון השי"ת היי שהחסרונות של המדות הרעות הטבעיות כולם יקח לו עשו, רק זה פעל מציאותן של אלה המדות בעולם והתחברותם של יעקב ועשו בתולדה, שמה שעושה עשו עיקר בטבעו, **ישתמש** בזה לפעמים יעקב ע"פ **שכלו** ורצונו לעת הצורך בשביל חפץ השי"ת.... והנה כיון שמה שידו אוחזת בעקב מורה שאפשר ליעקב לעשות ג"כ אלה הפעולות של עשו, אלא שלא יעשו מפני טבעו להרע כ"א מפני הכרת השכל שהוא טוב ויפה בעיני השי"ת.... עיי' אמר: "להודיעך כמה צער נצטער אותו צדיק", במה שצפה שההכרח להשתמש לפעמים לתקנת העולם במדותיו של עשו שהן שנואות נפשו. וכדי להשלים ההכנה האפשרית הזאת, חשב השי"ת מחשבות שתהיי כונתו של יצחק בברכתו על עשו. עיי' יברכהו הברכות הנאותות לפי טבעו של עשו, דהיינו המלוכה והממשלה בעמים רבים, כמש"א בברכות: "יעבדוך עמים" ו"הוה גביר לאחידך", שלכל אלה צריך התגברות ותפיסת מלכות. ובזה הכין האפשריות ביעקב להשתמש לפעמים במדה זו, אע"פ שאינה כלל טבעית לו. **ע"כ לבשתהו אמו בגדי עשו וחיצוניותו היתה דומה לעשו, שזה הי' ג"כ צורך אל הברכות, שע"י ידי עשו ישכלל תכלית קולו של יעקב....** ע"כ היתה התחלת ההכנה קניית הבכורה, שמורה שמה שהוא בעשו בטבע יהי לו בקנין רצוני לעת ומקום הצורך. ואח"כ בא ליצחק, וכששאלו: "מי אתה", אמר: "אנכי עשו בכורך", שעצמותו ומהותו של עשו, מה שמטעם זה אתה בוחר בו, כבר קניתי אנכי ג"כ ובדרך יותר מעולה, והרי אלה דברי אמת אין בהם שקר כלל למבין. ... עיי' בירך אותו. **ע"כ אח"כ כשנודע לו, וראה שיש ביעקב ג"כ הכנה זו של התוקף, וכח הבכורה נקנה לו, אמר: "גם ברוך יהי",** ...

~ סיכום ~

[1] כח למען תיקון עולם [2] אהבה להדריך ולצפות לתיקון [3] ראייה לדעת הגבולות